

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
سال دهم / شماره سی‌وهفتم / بهار ۱۴۰۰

بررسی تأثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران)

مینا نوری صفت

کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، فارس، ایران

عباس اللهیاری

استادیار حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، فارس، ایران (نویسنده مسئول)

allahyari.abbas@gmail.com

صالح شهبابی

عضو هیئت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، فارس، ایران

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۲۵ تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۲/۱۶

چکیده

امروزه یکی از مهم‌ترین علل اثربخشی هیأت مدیره‌ها را باید در ترکیب آنان و ویژگی‌های منتسب به آن شامل اندازه، استقلال اعضا، تعداد عضویت اعضا در سایر تیم‌ها، ساختار جنسیتی ترکیب هیأت مدیره، متوسط سنی ترکیب و مواردی از این قبیل جستجو نمود. هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت است. داده‌های آماری بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردیده است. ویژگی‌های هیأت مدیره و اعمال غیر قانونی شرکت از متغیرهای این پژوهش محسوب می‌شوند. نمونه آماری به روش سیستماتیک از بین کلیه شرکت‌های عضو بورس تهران، به تعداد ۲۱ شرکت انتخاب شده است. روش پژوهش توصیفی-همبستگی بوده و داده‌های پژوهش از نوع تاریخی با مراجعه به صورت‌های مالی و گزارشات شرکتها استخراج و نیز تحلیل آماری توسط نرم افزار ایویوز نسخه ۹ و با استفاده از مدل لجستیک انجام گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌های هیأت مدیره شرکت بر اعمال غیر قانونی شرکت تأثیر معناداری دارد.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های هیأت مدیره، اعمال غیر قانونی، اندازه اعضای هیئت مدیره، مدل لجستیک.

۱- مقدمه

هیأت مدیره شرکت به عنوان نهاد هدایت کننده ای که نقش مراقبت و نظارت بر کار مدیران اجرایی را به منظور حفظ منافع مالکیتی سهامداران بر عهده دارد، اهمیت زیادی دارد. اثر بخشی هیأت مدیره می تواند به ترکیب هیأت مدیره نیز بستگی داشته باشد. امروزه یکی از مهم ترین علل اثربخشی هیأت مدیره ها را باید در ترکیب آنان و ویژگی های منتسب به آن شامل اندازه، استقلال اعضا، تعداد عضویت اعضا در سایر تیم ها، ساختار جنسیتی ترکیب هیأت مدیره، متوسط سنی ترکیب و مواردی از این قبیل جستجو نمود. ترکیب هیأت مدیره به عنوان ابزاری کنترلی در شرکت، تعیین کننده قدرت هیأت مدیره است. بنابراین عامل مهمی در توضیح توانایی اعضا برای انجام وظایف و کمک به عملکرد شرکت می باشد (دهدار و قوی اندام، ۱۳۹۵).

هدف اولیه استقرار هیأت مدیره حفاظت از منافع سهامداران است. بنابراین، هیأت مزبور مسئول تدوین و تصویب اهداف و برنامه های شرکت و نیز مسؤل ارزیابی خط مشی های اتخاذ شده از سوی مدیریت در راستای رسیدن به این اهداف است. هیأت مدیره یکی از ساز و کارهای مهم نظام راهبری شرکتی تلقی می شود و نقش مهمی در بهبود کیفیت گزارشگری مالی و افزایش پاسخگویی ایفا می کند. انجام نقش نظارتی نیازمند آن است که هیأت مدیره بر طرح ها، تصمیمات، فعالیت ها و عملکرد مدیریت نظارت کنند تا از حفظ منافع سهامداران مطمئن شوند. هیأت مدیره شرکت به عنوان نهاد هدایت کننده ای که نقش مراقبت و نظارت بر کار مدیران اجرایی را به منظور حفظ منافع مالکیتی سهامداران بر عهده دارد، اهمیت زیادی دارد. در تئوری نمایندگی، کنترل، مهم ترین وظیفه هیأت مدیره است و ترکیب هیأت مدیره، در افزایش عملکرد نقش کنترلی، نقش مهمی دارد (دهدار و قوی اندام، ۱۳۹۵).

در این پژوهش که اثر ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت مورد بررسی قرار می گیرد، مشخص می شود که مدیران مستقل و اندازه هیأت مدیره چه تأثیری بر اعمال غیرقانونی شرکت می گذارند؛ همچنین جلساتی که توسط هیأت مدیره در شرکت برگزار خواهد شد و مدیرانی که به صورت متعدد منتصب خواهند شد به چه میزان بر اعمال غیر قانونی شرکت نقش دارند. بنابراین پژوهش حاضر به بررسی تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت در بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از مدل لجستیک می پردازد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

یکی از ویژگی های هیأت مدیره که می تواند نقش مهمی در کارایی و اثربخشی هیأت مدیره و عملکرد شرکت ها ایفا کند، اندازه هیأت مدیره می باشد. یکی دیگر از ویژگی های هیأت مدیره ترکیب و میزان استقلال هیأت مدیره است. در تئوری نمایندگی کنترل مهمترین وظیفه هیأت مدیره است و استقلال هیأت مدیره در افزایش عملکرد نقش کنترلی، وظیفه مهمی ایفا می کند. ترکیب هیأت مدیره به عنوان توضیح توانایی اعضا برای انجام وظایف و کمک به عملکرد شرکت می باشد (خدمای پور و همکاران، ۱۳۹۲).

در نظارت انحصاری، نقش نظارت و کنترل بر مدیران اجرایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. بنابراین، در بازارهایی که رقابت بازار محصول کم است، به دلیل نزدیکی این صنایع به کوچکتر بودن اندازه هیأت مدیره، در ترکیب خود از اعضای غیر موظف کمتری استفاده نموده و زمان کمی برای ایفای وظایف کنترلی و نظارتی خود دارد (نیکبخت، ۱۳۸۹).

اعمال غیر قانونی شرکت نتیجه تصمیمات مدیران در شرکت می باشد و شامل فعالیت های شرکتی است که بصورت عمدی یا غیر عمدی، و بر خلاف قوانین اعلام شده مختص شرکت، که به صورت غیر منتظره، غیر قانونی، غیر قابل قبول در شرکت ها اعمال می شود. و شامل دو جنبه می باشد نظیر جرایم شرکتی و رفتار غیر قانونی شرکتی. از سوی دیگر، نقض قوانین مدنی و اداری، که مستلزم جرائم، ضمانت اموال، رضایت نامه و تصمیمات ادارات دولتی علیه شرکت می باشد؛ در حوزه رفتارهای غیر قانونی شرکت قرار می گیرد. چنین حوادثی می توانند به ساختار حکومتی شرکت و هیأت مدیره و مدیران داخلی که با شرکت در ارتباط هستند لطمه بزند و اعتبار شرکت را کاهش دهد و از طرف دیگر مدیران مستقل که از بیرون با هیأت مدیره شرکت ارتباط دارند، سعی می کنند محدوده قدرت و دانش هیأت مدیره شرکت را تقویت کنند و به نوعی می توان گفت مانع از ضررهایی که از رفتار غیر قانونی شرکت سر می زند، می شوند (گاندیپ^۱، ۲۰۱۷).

فعالیت های مخرب، نقض اخلاقی و ناکامی در عملکرد شرکت ها دارد و ضربه شدیدی به یکپارچگی حاکمیت شرکتی وارد می کند (هونگ^۲ و همکاران، ۲۰۰۵).

اساسی ترین و مهمترین رکن حاکمیت شرکتی، هیأت مدیره است. مسئولیت های مهم هیأت مدیره در کاهش تعارضات نمایندگی، جایگاه ویژه ای در ساختار حاکمیت شرکتی به آن داده است. به طور کلی هیأت مدیره دو مسئولیت اصلی دارد: ۱- مدیریت تصمیم گیری مانند تعیین استراتژی بلند مدت شرکت، تصمیم گیری در مورد تأمین مسائل مالی و سرمایه گذاری ۲- وظیفه کنترل یک تصمیم مانند استخدام، تعیین پاداش، برکناری مدیران ارشد و کنترل تصمیمات تخصیص سرمایه (فاما^۳ و جنسن، ۱۹۸۳).

نسبت مدیران موظف و غیرموظف در هیأت مدیره هر شرکت به دلیل اثر شدید آن بر واحد تجاری و سطح عملکرد آن بارها مورد بررسی قرار گرفته است. چندین نظریه از قبیل نظریه نمایندگی و نظریه ذینفعان تأیید می کنند که نسبت مدیران غیرموظف بر عملکرد شرکت اثر مهمی دارد (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۱).

اهمیت نظری و کاربردی بحث کارایی حاکمیت شرکتی پس از رسوایی های مالی اخیر برجسته شده است. در پاسخ به این رسوایی ها، تدوین کنندگان قوانین و مقررات متوجه اصلاح و در بعضی موارد تغییر اجباری ساختارهای حاکمیت شرکتی شده اند. از دیدگاه علمی، این سؤال مطرح می شود که کدام مجموعه از ساز و کارهای حاکمیت شرکتی در شرکت های مختلف بیشترین تأثیر را دارد (خواجوی و فرج پور بندری، ۱۳۹۱).

موسوی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر بهره وری نیروی انسانی در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. هدف این پژوهش، بررسی تأثیر ویژگیهای هیأت مدیره بر بهره وری نیروی انسانی در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران می باشد. بدین منظور استقلال هیأت مدیره، دوگانگی مدیر عامل، اندازه هیأت مدیره، دانش مالی و مقطع تحصیلی دکترای

مالی اعضای هیئت مدیره به عنوان متغیر مستقل و از بهره‌وری نیروی انسانی به عنوان متغیر وابسته استفاده گردیده است. نتایج حاصل از آزمون پژوهش نشان داد که بین مولفه‌های استقلال هیئت مدیره، دانش مالی اعضای هیئت مدیره و مقطع تحصیلی هیئت مدیره با بهره‌وری نیروی انسانی رابطه مثبت معنی‌دار، دوگانگی مدیر عامل با بهره‌وری نیروی انسانی رابطه معکوس وجود دارد و بین اندازه هیئت مدیره با بهره‌وری نیروی انسانی رابطه معناداری مشاهده نگردید.

الهیاری و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان تاثیر استقلال کمیته حسابرسی بر رابطه ویژگی هیئت مدیره و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. این پژوهش به تعیین اثرات استقلال کمیته حسابرسی بر رابطه ترکیب هیئت مدیره بر سطح فعالیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها می‌پردازد. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش به وسیله رگرسیون چند متغیره نشان داد که استقلال اعضای هیئت مدیره، ثبات مدیرعامل و نقش دوگانه مدیرعامل شرکت بر سطح فعالیت مسئولیت اجتماعی تأثیر مستقیم و معناداری دارد علاوه بر استقلال کمیته حسابرسی بر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تأثیر مثبتی دارد و در آخر استقلال کمیته حسابرسی رابطه مثبت استقلال اعضای هیئت مدیره، ثبات مدیرعامل و نقش دوگانه مدیرعامل شرکت بر سطح فعالیت مسئولیت اجتماعی را تشدید می‌نماید.

ناظمی و پور عنقا (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان بررسی نقش نظارتی هیأت مدیره در اجتناب مالیاتی شرکت‌های خانوادگی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. هدف پژوهش حاضر آزمون ارتباط بین مالکیت خانوادگی و اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌کنندگی نظارت مؤثر هیأت مدیره است. به همین منظور، از معیارهای نرخ مؤثر مالیاتی جهت اندازه‌گیری اجتناب از پرداخت مالیات استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان دهنده آن است که، میزان اجتناب مالیاتی در شرکت‌های خانوادگی به نسبت کمتر از میزان اجتناب مالیاتی در سایر شرکت‌ها است. همچنین بین درصد سهام متعلق به مدیرعامل در شرکت‌های خانوادگی و نرخ مؤثر مالیاتی رابطه مثبت معناداری وجود دارد و متغیرهای نقش نظارتی هیأت مدیره باعث تعدیل این رابطه می‌شود. از این رو در شرکت‌های خانوادگی، استقلال هیأت مدیره و اندازه هیأت مدیره باعث تشدید و دوگانگی نقش مدیر عامل و رئیس هیأت مدیره باعث تضعیف رابطه بین درصد سهام متعلق به مدیر عامل و نرخ مؤثر مالیاتی می‌شود.

تقی زاده خانقاه و زینالی (۱۳۹۶) تأثیر ویژگی‌های هیئت مدیره و جبهه‌گیری مدیریت بر استراتژی متنوع سازی شرکت را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان می‌دهد که اندازه و استقلال هیئت مدیره به ترتیب یک تأثیر مثبت و منفی بر متنوع سازی شرکت دارند. بدین معنی که در شرکت‌هایی با هیئت مدیره‌های بزرگ و استقلال پایین اعضای هیئت مدیره، متنوع سازی شرکت در سطح بالایی است. همچنین نتایج نشان داد که دوگانگی پست مدیرعامل و افزایش ریسک سرمایه‌گذاری بیشتر از حد بر متنوع سازی شرکت تأثیر مثبتی دارند در حالی که مالکیت مدیریتی تأثیری بر متنوع سازی شرکت ندارد. نتایج سازگار با تئوری نمایندگی است. مطابق این تئوری افزایش تضاد بین سهامداران و مدیران موجب می‌شود تا مدیران داخلی شرکت برای انجام رفتارهای فرصت طلبانه خود در جهت متنوع سازی شرکت، انگیزه داشته باشند.

اسلامی و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی را با عنوان رابطه بین ویژگیهای هیأت مدیره و جلوگیری از تقلب در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. هدف اصلی این تحقیق، مطالعه رابطه بین ویژگیهای هیأت مدیره و جلوگیری از تقلب در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. برای سنجش ویژگیهای هیأت مدیره از معیارهای اندازه هیأت مدیره، تعداد جلسات هیأت مدیره و دوگانگی مدیرعامل به عنوان متغیرهای وابسته و از تقلب به عنوان متغیر مستقل استفاده شد. برای آزمون فرضیه ها از رگرسیون لجستیک و آزمون هاسمر-لمشو و درصد صحت پیش بینی استفاده شد. روش گردآوری اطلاعات در بیان مبانی نظری از روش کتابخانه ای و در قسمت آزمون فرضیات از روش اسنادکاوی صورتهای مالی شرکتهای بورسی تهران صورت گرفته است. نتایج حاصل از فرضیه ها بیانگر عدم وجود رابطه معنادار بین اندازه هیأت مدیره و تقلب شرکتهای و همچنین وجود رابطه مثبت و مستقیم بین تعداد جلسات هیأت مدیره و دوگانگی هیأت مدیره و تقلب تایید شد.

خواجهی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر تجدید ارائه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته های حاصل از آزمون فرضیه اول نشان می دهد که بین ویژگی های هیأت مدیره و وقوع تجدید ارائه صورت های مالی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، نتایج آزمون فرضیه دوم گویای آن است که بین اندازه هیأت مدیره و شدت تجدید ارائه رابطه معناداری وجود ندارد؛ اما بین درصد اعضای غیر موظف هیأت مدیره و جدایی نقش مدیرعامل از رئیس هیأت مدیره با شدت تجدید ارائه صورت های مالی رابطه منفی معناداری برقرار است. به بیان دیگر، استقلال هیأت مدیره باعث کاهش شدت تجدید ارائه صورت های مالی می شود.

موحدی (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان بررسی رابطه بین ویژگی های هیأت مدیره و مدیریت سود با کیفیت افشای اطلاعات در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام داد. در این تحقیق فرض گردیده که رعایت الزامات افشای اطلاعات توسط مدیران شرکتهای منجر به بهبود کیفیت افشای شرکتی می گردد و این امر به نوبه خود می تواند کاهش مدیریت سود فرصت طلبانه توسط مدیران را به دنبال داشته باشد. برای اندازه گیری کیفیت افشای شرکتی از امتیازبندی انجام شده توسط سازمان بورس و اوراق بهادار و برای اندازه گیری مدیریت سود از اقلام تعهدی اختیاری که با استفاده از مدل تعدیل شده جونز محاسبه شده استفاده گردیده است. در این تحقیق از ویژگی های هیأت مدیره به عنوان مکانیزم های حاکمیت شرکتی و مدیریت سود با کیفیت افشای اطلاعات در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. نتایج حاکی از آن است که این مکانیزم ها با کیفیت افشا دارای رابطه مثبت و معناداری هستند. همچنین بین جدایی وظیفه مدیرعامل از رئیس هیأت مدیره با کیفیت افشا نیز رابطه مثبت مشاهده شد. نتایج حاکی از آن بود که در شرکت هایی که از کیفیت افشای بالاتری برخوردارند، مدیریت سود کمتری دارند.

گاندیپ (۲۰۱۷) اثر ویژگی های هیأت مدیره را بر اعمال غیر قانونی شرکت مورد سنجش قرار دادند. یافته های پژوهش نشان میدهد که نقص های مربوط به ویژگی های هیأت مدیره در بورس اوراق بهادار هند به دلیل بزرگ بودن آن، شامل مدیران مستقل و فردی بیشتر رخ میدهد. همچنین مدیران مستقل جلسات متعددی در

دیگر شرکت‌ها برگزار می‌کنند. بنابراین، مشاهده شد که اندازه هیأت مدیره و جلسات متعدد مدیران رابطه مثبتی با اعمال و مقررات قانونی شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار هند ندارند. صالح و عثمان (۲۰۱۶) پژوهشی را با عنوان ویژگیهای هیأت مدیره و جلوگیری از تقلب در شرکت انجام دادند. این مقاله تاثیر اندازه هیأت مدیره، تعداد جلسات هیأت مدیره و دوگانگی مدیر عامل در جلوگیری از تقلب در شرکت در بین ۹۹ شرکت متقلب پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار مالزی را مورد بررسی قرار داده است. این شرکتها سپس با ۹۹ شرکت غیر متقلب پذیرفته شده در بورس اوراق مالزی مطابقت داده شد. روش آماری رگرسیون لجستیک برای تحلیل اطلاعات و فرضیات پژوهش به کار گرفته شد. نتایج نشان می‌دهد که تاثیر مهم معناداری بین اندازه و دوگانگی هیأت مدیره با شرکت‌های متقلب وجود ندارد. این مطالعه نشان می‌دهد که در مالزی غالباً جلسات هیأت مدیره می‌تواند به عنوان روشی برای شناسایی تقلب در شرکت باشد. نتایج باعث افزایش سیاست حاکمیت شرکتی موجود در مالزی به منظور افزایش دستیابی به بورس اوراق بهادار بدون شرکت متقلب، می‌شود.

شوکلآ و دیویدی (۲۰۱۶) با بررسی تاثیر استقلال هیئت مدیره بر استراتژی شرکت نشان دادند که تنوع هیئت مدیره از نظر ترکیب سرمایه انسانی و اجتماعی، استراتژی متنوع سازی شرکت را به طور مثبتی تحت تاثیر قرار می‌دهد.

هدف از این مطالعه این است که بتوانیم تاثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک بررسی و مشخص کنیم. اهداف پژوهش عبارتند از:

- ۱) تاثیر مدیران مستقل هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
- ۲) تاثیر اندازه هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
- ۳) تاثیر جلسات هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
- ۴) تاثیر انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
- ۵) ارائه راهکارها و پیشنهادات جهت بهبود و تقویت عملکرد شرکتها.

بنابراین انتظار ما از پژوهش این است که تاثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک مشخص شود.

۳- روش تحقیق

روش تحقیق بکارگرفته شده در این پژوهش، توصیفی-همبستگی می‌باشد، زیرا رابطه و تاثیر بین متغیرها، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. همچنین از لحاظ هدف، کاربردی است. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آنها توصیف نمودن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی و میزان تاثیر آنهاست. با توجه به مساله و هدف اصلی این پژوهش که دنبال بررسی تاثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت‌ها می‌باشد، از روش تحقیق همبستگی استفاده می‌شود. و همچنین داده‌های استخراج شده از صورت‌های مالی

شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بعنوان جامعه آماری، در خلال سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ به مدت ۶ سال می باشد و از طریق سایت ها و نرم افزارهای خاص مورد تأیید بورس اوراق بهادار تهران گردآوری گردیده است. در این پژوهش بعد از جمع آوری داده ها آنها را در نرم افزار Excel وارد کرده و محاسبات اولیه را انجام خواهیم داد. سپس جهت تجزیه تحلیل نهایی آن از مدل های رگرسیون خطی و با استفاده از نرم افزار Eviews بهره خواهیم برد.

در تحقیق حاضر، از بین ۷۱۰ شرکت با اعمال شرایط زیر، تعداد ۲۱ شرکت انتخاب می گردد:

۷۱۰	کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق تهران تا تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۹
(۱۹۰)	اطلاعات مالی شرکت ها در دسترس نبوده و یا ناقص بوده است.
(۱۷۹)	بانکها در طول دوره تحقیق عضو بورس نباشند و وقفه معاملاتی داشته باشند.
(۱۵۰)	در طول دوره تحقیق حقوق صاحبان سهام آنها منفی باشد.
(۹۵)	در طول دوره سوددهی و کارایی مناسبی نداشته باشند.
(۷۵)	پایان سال مالی اسفندماه نباشد و یا تغییر سال مالی داشته باشند.
۲۱	نمونه انتخابی

مدل آماری تحقیق بر اساس مدل گاندیپ و همکاران (۲۰۱۷):

$$ILLEGALITY_{j,t} = \alpha_0 + \beta_1 OUT_DIR_{j,t} + \beta_2 BRD_SIZE_{j,t} + \beta_3 BRD_MEET_{j,t} + \beta_4 BRD_BUSY_{j,t} + \beta_5 GROWTH_{j,t} + \beta_6 AGE_{j,t} + \varepsilon_0$$

روش اندازه گیری متغیرهای پژوهش:

اعمال غیر قانونی شرکت (ILLEGALITY): برای اندازه گیری این شاخص زمانیکه شرکت دچار اعمال غیر قانونی شده است (مثل مدیریت سود) عدد ۱ را برای شرکت های نمونه و عدد صفر را برای شرکت های کنترل در نظر می گیریم (گاندیپ، ۲۰۱۷).

مدیران مستقل هیأت مدیره (OUT_DIR): برای اندازه گیری این شاخص از درصد مدیران غیر اجرایی در کل اعضای هیأت مدیره بدست می آید (گاندیپ، ۲۰۱۷).

اندازه هیأت مدیره (BRD_SIZE): برای اندازه گیری این متغیر از تعداد کل مدیران در هیأت مدیره بدست می آید (گاندیپ، ۲۰۱۷).

جلسات هیأت مدیره (BRD_MEET): برای اندازه گیری این شاخص از تعداد جلسات هیأت مدیره به صورت سالانه استفاده می شود (گاندیپ، ۲۰۱۷).

انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره (BRD_BUSY): برای اندازه گیری این شاخص از میانگین تعداد مدیران منتصب شده در هیأت مدیره شرکت های دیگر بدست می آید (گاندیپ، ۲۰۱۷).

رشد شرکت (GROWTH): برای اندازه‌گیری این شاخص از درصد تغییر در مجموع دارایی‌های شرکت، دو سال قبل از سال غیر قانونی شرکت بدست می‌آید (گاندیپ، ۲۰۱۷).
تفاوت بین سال تاسیس شرکت و سال ادعای غیر قانونی بودن آن (AGE): برای اندازه‌گیری این شاخص از تفاوت سالی که سهام آنها در بورس منتشر شده تا سالی که ادعای غیر قانونی می‌کنند، بدست می‌آید (گاندیپ، ۲۰۱۷).

۴- آزمون فرضیه‌ها

۴-۱- یافته‌های پژوهش

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرها

نام متغیر	معیارهای تمرکز		معیار پراکندگی	معیارهای شکل توزیع	
	میانگین	میانها	انحراف معیار	چولگی	برجستگی
Y	۳۵۰/۱۴	۱۶۸۲/۵	۴۷۸۰/۰۵	۲/۵۵	۱۰/۲۸
X1	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۵	۴/۹۸	۳۱/۴۷
X2	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۸	۳/۲۷	۱۶/۳۱
X3	۰/۲۰	۰/۱۴	۰/۱۵	۱/۱۵	۴/۱۷
X4	۰/۵۱	۰/۵۲	۰/۱۹	۰/۱۰	۲/۰۸
X5	۰/۲۶	۰/۲۲	۰/۱۸	۱/۶۴	۶/۱۸
X6	۰/۱۹	۰/۱۵	۰/۲۰	۳/۶۰	۲۰/۴۱

جدول ۲- نتیجه آزمون مانایی لوین و لین

نتیجه	معنی داری	آماره	متغیر
مانا	۰/۰۰۰	-۹/۵۴	اعمال غیر قانونی شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۱۳/۱۸	مدیران مستقل هیئت مدیره
مانا	۰/۰۰۰	-۸/۷۵	اندازه هیئت مدیره
مانا	۰/۰۰۰	-۱۰/۱۵	جلسات هیئت مدیره
مانا	۰/۰۴	-۱/۶۴	انتصاب متعدد مدیران هیئت مدیره
مانا	۰/۰۰۰	-۲۹/۸۱	رشد شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۲۲/۹۴	عمر شرکت

آزمون عدم هم خطی بین متغیرها

به منظور بررسی روابط بین متغیرها از آزمون پیرسون استفاده گردید. ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای تحقیق در جدول ۳ ارائه شده است. در آمار، ضریب همبستگی پیرسون یا ضریب همبستگی حاصل ضرب گشتاور پیرسون میزان همبستگی خطی بین دو متغیر تصادفی را می‌سنجد. مقدار این ضریب بین ۱- تا ۱ تغییر می‌کند که «۱» به معنای همبستگی مثبت کامل، «۰» به معنی نبود همبستگی، و «۱-» به معنی همبستگی منفی کامل است.

جدول ۳- ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای تحقیق

Correlation probability	X1	X2	X3	X4	X5	X6	y
X1	1.000000 -----						
X2	0.930050 0.0000	1.000000 -----					
X3	0.090147 0.3581	0.049538 0.6141	1.000000 -----				
X4	0.246540 0.0108	0.014374 0.8837	0.684082 0.0000	1.000000 -----			
X5	0.258834 0.0074	0.379614 0.0001	0.165789 0.0894	0.384947 0.0000	1.000000 -----		
X6	0.127638 0.1923	0.122817 0.2098	0.055761 0.5702	0.023972 0.8073	0.101467 0.3007	1.000000 -----	
y	0.186222 0.0560	0.205946 0.0342	0.055697 0.5707	0.182011 0.0619	0.110627 0.2589	0.165431 0.0901	1.000000 -----

در جدول بالا میزان همبستگی در سطر اول و معنی داری همبستگی در سطر دوم نوشته شده است. در صورتی که معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد همبستگی مورد نظر از نظر آماری معنی دار است. همانگونه که ملاحظه میشود در تمام موارد همبستگی ها معنی دار میباشند اما شدت همبستگی ها کمتر از مقداری است که احتمال وجود همخطی در مدل وجود داشته باشد.

با توجه به یافته های پژوهش فرضیه اصلی تایید و نشان داده شد که ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) تأثیر معناداری دارد.

نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی در جدول ۴ آمده است. همانطور که در این جدول مشاهده می‌شود، نتایج بدست آمده از تخمین الگوی رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی نشان از تأیید تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت دارد.

جدول ۴ - نتایج برازش مدل رگرسیونی برای مدل رگرسیونی لجستیک

متغیر پاسخ = اعمال غیر قانونی شرکت			
سطح معناداری	آماره آزمون t	ضرایب رگرسیونی	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	۵/۷۴	۴۰۹۸/۹	ثابت معادله (C)
۰/۰۵	۱/۹۸	۹۶۶۰/۶	مدیران مستقل هیئت مدیره
۰/۰۶	-۱/۸۹	-۱۰۵۰۶/۱	اندازه هیئت مدیره
۰/۰۵	-۱/۹۵	-۱۱۱۶/۹	جلسات هیئت مدیره
۰/۹۶	۰/۰۴	۳۸/۱۷	انتصاب متعدد مدیران هیئت مدیره
۰/۸۶	۰/۱۷	۷۸/۲۵	رشد شرکت
۰/۲۶	۱/۱۳	۳۳۸/۴	عمر شرکت
سطح معناداری = ۰/۰۰۰		آماره آزمون F = ۱۲/۵۳	
ضریب تعیین = ۰/۷۷		آماره دوربین واتسون: ۱/۶۰	

از آنجا که آماره دوربین واتسن ۱،۶۰ و بین ۱،۵ تا ۲،۵ قرار دارد، می‌توان به عدم خودهمبستگی بین خطاها به عنوان یکی دیگر از پیش‌فرض‌های رگرسیون نیز پی برد.

در این پژوهش نتیجه‌گیری شد که ویژگی‌های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت در شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران تاثیر معنی داری دارد. در حقیقت این هیئت مدیره و ترکیب و ویژگی‌های آن است که در قالب مفهوم حاکمیت شرکتی، تعیین می‌کند اعمال غیر قانونی در شرکت صورت بپذیرد یا خیر. استقلال مدیریت می‌تواند جلوی اعمال غیر قانونی در شرکت را بگیرد به همین دلیل استقلال مدیریت بر اعمال غیر قانونی شرکت دارای تاثیر معنی دار می‌باشد. تعداد اعضا یا اندازه هیأت مدیره نیز بر اعمال غیر قانونی شرکت دارای تاثیر معنی دار می‌باشد. تعداد جلسات هیأت مدیره نیز بر اعمال غیر قانونی شرکت تاثیر معنی دار دارد. هر چه تعداد اعضا و تعداد جلسات هیأت مدیره بیشتر باشد، امکان اعمال غیر قانونی نیز کمتر می‌شود. در نهایت انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت دارای تاثیر معنی دار می‌باشد. ثبات در مدیریت می‌تواند باعث مبارزه با اعمال غیر قانونی در شرکت شود و انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره می‌تواند باعث تعلل در برخورد با اعمال غیر قانونی شرکت شود.

جدول ۵ - نتایج آزمون جاک برا برای مدل

پسماند مدل رگرسیونی	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
	۱/۴۷	۰/۴۷	نرمال بودن توزیع پسماند مدل

همانطور که ملاحظه میشود سطح معناداری آزمون جاک برا کمتر از $\alpha=0/05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ توزیع پسماندها نرمال نمیشود.

جدول ۶- اثرات مهم مورد بررسی

مقدار	معنی داری	اثر مورد نظر
۹۶۶۰/۶	**	اثر مدیران مستقل هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
-۱۰۵۰۶/۱	*	اثر اندازه هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
-۱۱۱۶/۹	**	اثر جلسات هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
۳۸/۱۷	---	اثر انتصاب متعدد مدیران هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت
۷۸/۳۵	---	اثر رشد شرکت بر اعمال غیر قانونی شرکت
۳۳۸/۴	---	اثر عمر شرکت بر اعمال غیر قانونی شرکت

** معنی دار با اطمینان بیش از ۹۵ درصد * معنی دار با اطمینان بیش از ۹۰ درصد --- عدم معنی داری

با توجه به جدول بالا، اثر متغیرهای مختلف مشخص می گردد. با توجه به اثرات بررسی شده، در جدول ذیل فرضیه های پژوهش مورد بررسی قرار میگیرد:

جدول ۷- بررسی فرضیه

نتیجه	فرضیه	ردیف
تأیید	ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر معناداری دارد.	اصلی
تأیید	مدیران مستقل هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر معناداری دارد.	ویژه اول
تأیید	اندازه هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر معناداری دارد.	ویژه دوم
تأیید	جلسات هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر معناداری دارد.	ویژه سوم
مردود	انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر معناداری دارد.	ویژه چهارم

۵- بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاکی از آن است که ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیرگذار می باشد. طبق نتایج بدست آمده دو مورد از شاخص های مربوط به ویژگی های هیأت مدیره نظیر مدیران مستقل هیأت مدیره و اندازه هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت اثر مثبت و

معناداری دارد؛ و دو مورد از شاخص های هیأت مدیره نظیر جلسات هیأت مدیره و انتصاب متعدد مدیران هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت اثر مشخص و قابل ملاحظه ای ندارد. با این وجود چون میزان دو اثر مدیران مستقل هیأت مدیره و اندازه هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت بیشتر است، بنابراین نتیجه گرفته می شود ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک اثرگذار و معنادار است. با توجه به فرضیات مشخص شده در پژوهش، بطور خلاصه باید گفت که ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر مثبت و معناداری دارد و با تأیید سه فرضیه ویژه (مدیران مستقل هیأت مدیره، اندازه هیأت مدیره و جلسات هیأت مدیره) می توان گفت که ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت اثر گذار است. هر چند فرضیه (انتصاب متعدد هیأت مدیره) مردود اعلام شد ولی چون میزان اثر مدیران مستقل، اندازه هیأت مدیره و جلسات آن بر اعمال غیر قانونی شرکت بیشتر است، می توان گفت که ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک اثر معناداری دارد.

چنانچه قبلاً نیز اشاره شد در این پژوهش ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) بر اساس مدل رگرسیونی لجستیک تأثیر مثبت و معناداری دارد؛ بنابراین نتیجه این پژوهش با پژوهش گاندیپ در سال ۲۰۱۷ مورد مقایسه قرار می گیرد؛ چنانچه مشخص گردید مدیران مستقل اثر بیشتری بر اعمال غیر قانونی شرکت ها ایجاد می کند و اندازه هیئت مدیره و جلسات آنها نیز ارتباط معنادار منفی کمتری دارند؛ اما در پژوهش گاندیپ اثر جلسات هیئت مدیره به مراتب بیشتر از مدیران و اندازه هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت تأثیرگذار است.

علاوه بر این نتیجه ای که در این پژوهش بدست آمده با سایر پژوهشگران نظیر موسوی و همکاران (۱۳۹۷)، نیز مورد مقایسه قرار گرفت و مشخص شد متغیرهای این پژوهش استقلال، اندازه و جلسات هیئت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت تأثیر دارند ولی انتصاب متعدد مدیران بر اعمال غیر قانونی نقشی نداشت. در حالیکه در پژوهش موسوی و همکاران، استقلال، دانش مالی هیئت مدیره و مقطع تحصیلی رابطه مثبت با بهره وری نیروی انسانی دارند. دوگانگی مدیرعامل نیز رابطه معکوسی با بهره وری نیروی انسانی نشان داد اما اندازه هیئت مدیره هیچ اثری بر بهره وری نیروی انسانی نشان نداد.

با توجه به نتایج پژوهش می توان برای پژوهشگران آتی پیشنهاد نمود:

- می توان پیشنهاد نمود تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت را با توجه به وجود متغیرهای کنترلی نظیر سودآوری، اهرم مالی و غیره مورد بررسی قرار داد.
- می توان پیشنهاد نمود اثر ویژگی های هیأت مدیره بر اعمال غیر قانونی شرکت را در شرایط رقابت بازار مورد بررسی قرار دهند.
- می توان تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر عملکرد شرکت را با استفاده از شاخص های رشد سود عملیاتی، رشد فروش و رشد سود خالص را مورد مطالعه قرار داد.

- می توان پیشنهاد نمود تأثیر ویژگی های هیأت مدیره را بر عملکرد شرکت بر اساس شاخص کیوتوبین با توجه به مدل ورشکستگی آلتمن و اهلسن مورد بررسی قرار داد .
- میتوان بررسی تأثیر سایر مکانیزم های حاکمیت شرکتی نظیر حسابرِس مستقل، حسابرِس داخلی، کمیته حسابرِس و کمیته نهادی بر اعمال غیر قانونی شرکت بر اساس مدل لجستیک را پیشنهاد نمود.

فهرست منابع

- * احمدپور، احمد، ملکیان، اسفندیار، زارع بهنمیری، محمد جواد، نادى، زینب. (۱۳۹۱). بررسی نقش ساختار هیأت مدیره بر سرمایه فکری شرکت ها با رویکرد فازی، مطالعه موردی شرکت های داروسازی بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش حسابداری، ۳(۸)، ۷۳-۹۳ .
- * اسلامی، خدیجه، شهری، مریم، مهاجرابرسجی، مرتضی. (۱۳۹۵). رابطه بین ویژگیهای هیأت مدیره و جلوگیری از تقلب در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود.
- * الپهاری، محمد، طایفه، سیامک، شعبان زاده، مهدی. (۱۳۹۷). تأثیر استقلال کمیته حسابرِس بر رابطه ویژگی هیئت مدیره و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، ۴(۴)، ۸۶-۹۹
- * تقی زاده، خانقاه، وحید، زینالی، مهدی. (۱۳۹۶). تأثیر ویژگی های هیئت مدیره و جبهه گیری مدیریت بر استراتژی متنوع سازی شرکت، راهبرد مدیریت مالی، ۵(۱۶)، ۱۳۵-۱۵۷.
- * خواجهی، شکرالله، فرج پور بندری، فرهنگ. (۱۳۹۱). تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر مدل های پیش بینی ورشکستگی آلتمن و اهلسن، پژوهش های کاربردی در گزارشگری مالی، ۱(۱)، ۱۰۷-۱۳۲ .
- * خدامی پور، احمد، قربانی، رامین، نیک کار، جواد، برزایی، یونس. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر عملکرد شرکت در سطوح متفاوت رقابت بازار، دانشگاه شهید باهنر کرمان، ۱-۲۴ .
- * خواجهی، شکرالله، قدیریان آرانی، محمدحسین، فتاحی نافچی، حسن. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ویژگی های هیئت مدیره بر تجدید ارائه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، ۷(۱)، ۵۵-۷۰.
- * دلاور، علی. (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. انتشارات رشد.
- * دهدار، فرهاد، قوی اندام، افشین. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین ترکیب هیأت مدیره و معیارهای مدیریت سود واقعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق به تهران، فصلنامه پژوهش های جدید در مدیریت و حسابداری، ۱۶، ۲۷-۳۸.
- * موسوی، سید حسین، عنایت پور شیاده، ابراهیم، جباری، مهرداد. (۱۳۹۷). تأثیر ویژگی های هیئت مدیره بر بهره وری نیروی انسانی در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۱(۹)، ۸۵-۹۶.

- * موحدی، مریم. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و مدیریت سود با کیفیت افشای اطلاعات در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کنفرانس بین المللی مدیریت و علوم انسانی، ۱-۱۱.
- * ناظمی، امین، پورعناقا، محمدرضا. (۱۳۹۷). بررسی نقش نظارتی هیأت مدیره در اجتناب مالیاتی شرکتهای خانوادگی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله بررسی های حسابداری، ۵(۱۸)، ۸۳-۱۰۶.
- * نیک بخت، محمدرضا. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر ویژگی های هیئت مدیره بر عملکرد شرکت، مجله پیشرفت های حسابداری، ۲(۱)، ۲۵۱-۲۷۰
- Fama, E. and Jensen, M. (1983). Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics*,
 - * Gundeep kaur , (2017), " The influence of board characteristics on corporate illegality ", *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 25 Iss 2 pp. -1-40
 - * Hwang, D. B., and Blair Staley, A. (2005), "An analysis of recent accounting and auditing failures in the United States on US accounting and auditing in China", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 20 No. 3, pp. 227-234.
 - * Salleh.M.SH. Rohana.O.(2016). Board of Directors Attributes as Deterrence to Corporate Fraud. *Procedia Economics and Finance* 35 (2016) 82 – 91
 - * Shukla, D. M., Dwivedi, N. (2016). Influence of Board of Directors on Corporate Diversification: Evidence from India, *Strategic Change*, 25 (5): 471–484.

یادداشت ها

1. Gundeep
2. Hwang
3. Fama
4. Shukla